

ad ipsam pertingit, inquantum superiores potentia ab inferioribus accipiunt.

QUESTIO XVI

DE SYNDERESI

(In tres articulos divisa.)

Primo, utrum synderesis sit potentia, vel habitus; 2° utrum synderesis possit peccare; 3° utrum synderesis in aliquo extingatur.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum synderesis sit potentia, vel habitus.*

Questio est de synderesi: et primo queritur, utrum synderesis sit potentia, vel habitus; et videtur quod sit potentia. Ea enim quae veniunt in eandem divisionem, sunt ejusdem generis. Sed synderesis dividitur contra concupiscibilem, irascibilem et rationalem, ut dicitur in Glossa Hieronymi Ezech., I (super illud: *In quatuor partibus*). Sed irascibilis et concupiscibilis et rationalis sunt potentiae. Ergo et synderesis.

2. Sed dicendum, quod non significat potentiam absolute, sed potentiam cum habitu. — Sed contra, subjectum cum accidente non dividitur contra subjectum absolute sumptum: non enim esset divisio conveniens nisi malum aliud homo, aliud homo albus. Sed habitus comparatur ad potentiam sicut accidens ad subjectum. Ergo non debet dividi id quod dicit potentiam tantum, scilicet irascibilis, concupiscibilis et rationalis, contra id quod nominat potentiam cum habitu.

3. Item unius potentiae contingit esse diversos habitus. Si igitur ratione habitus una potentia contra aliam distingueretur; quot sunt habitus potentialium, tot membra esse deberent illius divisionis quae partes animae ad invicem distinguuntur.

4. Item, nihil idem et unum potest esse regulans et regulatum. Sed potentia per habitum regulatur. Ergo non possunt potentia et habitus in idem coincidere, ut unum nomen potentiam et habitum simul designet.

5. Item, habitui non inscribitur aliquid, sed potentiae tantum. Sed universalis principia juris naturalis dicuntur inscribi synderesi. Ergo, etc.

6. Item, ex duobus non potest unum fieri nisi altero transmutato. Sed habitus naturalis quem significare dicitur synderesis nomen, non mutatur, quia oportet manere naturalia; nec iterum potentiae animae transmutantur. Ergo ex habitu naturali et potentia non potest fieri unum, ut utrumque uno nomine nominetur.

7. Item, synderesi opponitur sensualitas; quia sicut sensualitas semper inclinatur ad malum, ita synderesis semper ad bonum. Sed sensualitas est potentia absolute sine habitu. Ergo et synderesis.

8. Item, sicut dicitur IV Metaphys. (com. xxviii), ratio quam significat nomen, est definitio. Ergo illud (1) quod non est hoc modo unum quo definibile est, uno nomine nominari non potest. Sed aggregatum ex subjecto et accidente, ut hoc quod dico, Homo albus, definiti non potest, ut probatur VII Metaphys. (com. xii et sequent.). Ergo nec aggregatum ex potentia et habitu; ergo non potest cum habitu potentia (2) uno nomine nominari.

9. Item, superior ratio potentiam absolute nominat. Sed synderesis est idem quod superior ratio, ut videtur: dicit enim Augustinus in lib. de liber. Arbitr. (II, cap. x, a med.): *In naturali iudicatorio, quod synderesim dicimus, adsum quaedam regulae et lumina virtutum, et vera et incommutabilia. Incommutabilibus autem rationibus adherere, secundum Augustinum, XII de Trinitate (cap. II et VII, in fin.), est superioris rationis. Ergo synderesis est potentia absolute.*

10. Item, secundum Philosophum in II Ethic. (cap. v), omne quod est in anima, aut est potentia, aut habitus, aut passio. Ergo divisio Philosophi vel est insufficientis, vel non est aliquid in anima quod sit simul potentia et habitus.

11. Item, contraria non possunt esse in eodem. Sed nobis est fomes innatus, qui semper inclinatur ad malum. Ergo in nobis non potest esse aliquis habitus semper inclinans ad bonum: et ita synderesis, quae semper inclinatur ad bonum, non est habitus, vel habitus cum potentia; sed potentia absolute.

12. Item, ad operandum sufficit potentia et habitus. Si ergo synderesis sit potentia cum habitu innato; cum synderesis inclinatur ad bonum, homo sufficiens erit ex puris naturalibus ad bene operandum; quod videtur haeresis esse Pelagii.

13. Item, si synderesis sit potentia cum habitu, non erit potentia passiva, sed activa, cum habeat operationem aliquam. Sicut autem potentia passiva fundatur supra materiam, ita activa supra formam. In anima autem humana est duplex forma: una per quam cum Angelis convenit inquantum spiritus est, quae est superior; alia per quam corpus vivificat inquantum anima est, quae est inferior. Oportet ergo quod synderesis fundetur supra formam superiorem vel inferiorem. Si supra superiorem, est superior ratio; si supra inferiorem, est inferior. Sed tam superior quam inferior ratio nominatur potentiam absolute. Ergo, etc.

14. Item, si synderesis sit potentia cum habitu, hoc non est nisi cum habitu innato; si enim cum habitu infuso vel acquisito, possibile est synderesim amittere. Sed synderesis non nominatur

(1) *Al.* illud nomen. — (2) *Al.* potest habitu potentia.

habitus innatum. Ergo potentiam absolute. Probatio media. Omnis habitus qui præsupponit aliquem actum temporalem, non est habitus innatus. Sed synderesis præsupponit actum temporalem; est enim synderesis malo remurmurare, et instigare ad bonum; quod non potest, nisi prius actualiter intelligatur bonum et malum. Ergo, etc.

15. Item, officium synderesis videtur esse iudicare; unde et naturale iudicatorium dicitur. Sed liberum arbitrium a iudicando nomen accipit. Ergo liberum arbitrium est idem quod synderesis. Sed liberum arbitrium est potentia absolute. Ergo, etc.

16. Item, si synderesis sit potentia cum habitu, quasi composita ex utroque; hoc non erit compositio logica qua species ex genere et differentia componitur; quia potentia non se habet ad habitum sicut genus ad differentiam; sic enim quilibet habitus potentie superinductus specialem potentiam constitueret. Ergo est compositio naturalis. Sed in compositio naturali compositum est aliud a componentibus, ut probatur VII Metaph. (com. xx, xxi, lxx). Ergo synderesis non est potentia nec habitus, sed aliquid præter hæc; quod esse non potest. Relinquitur igitur quod sit potentia absolute.

Sed contra, si synderesis sit potentia, oportet quod sit potentia rationalis. Sed rationales potentie se habent ad opposita. Ergo synderesis ad opposita se habebit: quod est falsum, quia semper instigat ad bonum, nunquam autem ad malum.

Item, si synderesis est potentia, aut est eadem cum ratione, aut alia. Sed non eadem; quia contra rationem dividitur in Glossa (ord. ex Hieron.), Ezech., i. Nec potest (1) dici quod sit alia ratione; specialis enim potentia specialem actum requirit; nullus autem actus synderesi attribuitur quem ratio facere non possit; ratio enim ipsa et instigat ad bonum, et remurmurat malo. Ergo, etc.

Item, fomes semper inclinatur ad malum, synderesis semper ad bonum. Ergo ista duo directe opponuntur. Sed fomes est habitus, vel per modum habitus se habens; ipsa enim concupiscentia, quæ in pueris habitualis est, secundum Augustinum, in adultis vero actualis, fomes esse dicitur. Ergo synderesis est habitus.

Item, si synderesis est potentia, aut est cognitiva, aut motiva. Sed constat quod non est cognitiva absolute, ex hoc quod actus ejus est inclinare ad bonum, et remurmurare malo. Ergo si sit potentia, erit motiva. Hoc apparet esse falsum, quia potentie motivæ sufficienter dividuntur per irascibilem et concupisibilem et rationalem; contra quas dividitur synderesis, ut prius, argum. 1, dictum est. Ergo, etc.

(1) 41. oportet.

Item, sicut in parte animæ operativa synderesis nunquam errat, ita in parte speculativa intellectus principiorum nunquam errat. Sed intellectus principiorum est habitus quidem; ut patet per Philosophum in VI Ethic. (cap. vi). Ergo synderesis est habitus.

Respondeo dicendum, quod circa hanc quæstionem diversæ opiniones sunt.

Quidam enim dicunt, quod synderesis potentiam absolute nominat, et aliam a ratione, ea superiorem.

Alii vero dicunt, potentiam quidem absolute esse; sed eandem rationi secundum rem, consideratione tamen diversam. Consideratur enim ratio ut ratio, id est in quantum ratiocinatur et confert, et sic nominatur vis rationalis; et ut natura, id est in quantum naturaliter cognoscit aliquid; et sic dicitur synderesis.

Alii autem dicunt, synderesim nominare ipsam potentiam rationis cum aliquo habitu naturali.

Quid autem verius sit, sic videri potest. Sicut dicit Dionysius vii cap. de divin. Nom., divina sapientia conjungit fines primorum principii secundorum; naturæ enim ordinate ad invicem sic se habent sicut corpora contigua, quorum inferius in sui supremo tangit superius in sui infimo; unde et inferior natura attingit in sui supremo ad aliquid quod est proprium superioris naturæ, imperfecte illud participans. Natura autem animæ humanæ est infra angelicam, si consideremus naturalem modum cognoscendi utriusque; naturalis enim modus cognoscendi et proprius naturæ angelicæ est, ut veritatem cognoscat sine inquisitione et discursu; humanæ vero proprium est ut ad veritatem cognoscendam perveniat inquirendo, et ab uno in aliud discurrendo. Unde anima humana, quantum ad id quod in ipsa supremum est, aliquid attingit de eo quod proprium est naturæ angelicæ; ut scilicet aliorum cognitionem subito et sine inquisitione habeat; quamvis quantum ad hoc invenitur Angelo inferior, quod in his veritatem cognoscere non potest nisi a sensu accipiendo. Invenitur autem in natura angelica duplex cognitio; speculativa, qua ipsam rerum veritatem simpliciter et absolute intuetur; et practica, tam secundum philosophos, qui posuerunt Angelos motores orbium, et omnes formas naturales præexistere in eorum cognitione, quam secundum theologos, qui ponunt Angelos Deo in officiis spiritualibus ministrare, secundum quæ ordines distinguuntur. Unde et in natura humana, in quantum attingit angelicam, oportet esse cognitionem veritatis sine inquisitione et in speculativa et in practica; et hanc quidem cognitionem oportet esse principium totius cognitionis sequentis, sive speculativæ sive practicæ, cum principia oporteat esse stabiliora et certiora; unde et hanc cognitionem oportet homini naturaliter inesse, cum hoc quidem co-

gnoscat quasi quoddam seminarium totius cognitionis sequentis; sicut et in omnibus naturis sequentium operationum et effectuum quædam naturalia semina præexistunt: oportet etiam hanc cognitionem habituales esse, ut in promptu existat ea uti cum fuerit necesse. Sicut autem animæ humanæ est quidam habitus naturalis quo principia speculatarum scientiarum cognoscit, quem vocamus intellectum principiorum; ita in ipsa est quidam habitus naturalis primorum principiorum operabilium, quæ sunt naturalia principia juris naturalis; qui quidem habitus ad synderesim pertinet. Hic autem habitus non in alia potentia existit quam in ratione; nisi forte ponamus intellectum esse potentiam a ratione distinctam, cujus contrarium supra, quæst. præced., art. 4, dictum est. Restat igitur ut hoc nomen *synderesis* vel nominet absolute habitum naturalem similem habitui principiorum, vel nominet ipsam potentiam rationis cum tali habitu. Et quodcumque hoc fuerit, non multum difert; quia hoc non facit dubitationem nisi circa nominis significationem. Quod autem ipsa potentia rationis, prout naturaliter cognoscit, synderesis dicatur, absque omni habitu esse non potest; quia naturalis cognitio rationi convenit secundum aliquem habitum naturalem, ut de intellectu principiorum patet.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliqua possunt in eandem divisionem venire secundum quod in aliquo communi conveniunt, quicquid sit illud commune, sive sit genus, sive accidens. In illa igitur divisione quadrimembri qua synderesis contra tres potentias distinguitur, non distinguuntur ad invicem membra divisionis secundum quod conveniunt in hoc communi quod est potentia; sed secundum quod conveniunt in hoc communi quod est principium motivum.

AD SECUNDUM dicendum, quod quodcumque ex accidente supervenit subjecto aliquid speciale præter id quod convenit sibi ex sua natura, tunc nihil prohibet accidens dividi contra subjectum, vel subjectum cum accidente contra subjectum absolute sumptum; sicut si dividerem superficiem coloratam contra superficiem absolute dictam; inquantum enim superficies absolute sumitur, est quoddam mathematicum; per hoc vero quod dicitur colorata, trahitur in genus naturæ. Ita ratio nominat cognitionem secundum modum humanum; sed per habitum naturalem trahitur ad alterius generis conditionem, ut ex dictis, in corp. art., patet. Unde nihil prohibet ipsum habitum dividi contra potentiam in divisione qua dividitur principium motivum; vel ipsam potentiam habituales dividi contra potentiam absolute sumptam.

AD TERTIUM dicendum, quod habitus qui insunt potentiæ rationali, eodem modo movent, per illum modum qui est proprius rationi inquantum est ratio; et ideo illi habitus distinguuntur non

possunt contra rationem, sicut habitus naturalis, a quo synderesis nominatur.

AD QUARTUM dicendum, quod synderesis non dicitur significare potentiam et habitum quasi eadem res sit potentia et habitus; sed quia uno nomine significatur ipsa potentia cum habitu cui substernitur.

AD QUINTUM dicendum, quod aliquid inscribi in aliquo est dupliciter: uno modo sicut in subjecto; et sic in anima non potest aliquid inscribi nisi quantum ad potentiam; vel sicut in continente; et sic nihil prohibet aliquid habitui inscribi, secundum quod dicimus, singula quæ ad geometriam pertinent, ipsi geometriæ inscribi.

AD SEXTUM dicendum, quod ratio illa procedit quando aliquid fit unum ex duobus per modum mixtionis. Sic autem non fit unum ex potentia et habitu; sed sicut ex accidente et subjecto.

AD SEPTIMUM dicendum, quod hoc quod sensualitas inclinat semper ad malum, habet ex corruptione fomitis; quæ quidem corruptio inest per modum cujusdam habitus; et sic etiam synderesis ex aliquo habitu naturali habet quod semper ad bonum inclinet.

AD OCTAVUM dicendum, quod homo albus non potest definiri definitione propria, qualis est definitio substantiarum quæ significant unum per se; sed potest definiri definitione quadam secundum quid; inquantum ex subjecto et accidente fit unum secundum quid; et talis unitas sufficit ad hoc quod unum nomen possit imponi; unde Philosophus, ibidem, dicit, quod subjectum cum accidente potest uno nomine nominari.

AD NONUM dicendum, quod synderesis neque nominat rationem superiorem neque inferiorem, sed quid communiter habens se ad utrumque. In ipso enim habitu universalium principiorum juris continentur quædam quæ pertinent ad rationes æternas, ut hoc quod est Deo esse obediendum; quædam vero quæ pertinent ad rationes inferiores, utpote secundum rationem esse vivendum. Aliter autem synderesis dicitur incommutabilis intendere, aliter ratio superior. Dicitur enim aliquid incommutabile propter incommutabilitatem naturæ; et sic divina incommutabilia sunt; et hoc modo ratio superior incommutabilis intendit. Dicitur etiam aliquid incommutabile propter necessitatem veritatis, quamvis sit circa res secundum naturam commutabiles; sicut ista veritas: Omne totum est majus sua parte, incommutabilis est etiam in commutabilibus rebus; et hoc modo synderesis incommutabilis intendere dicitur.

AD DECIMUM dicendum, quod quamvis omne quod est in anima, sit solum habitus, vel solum potentia, vel solum passio; tamen non omne quod nominatur in anima, et alterum horum tantum: illa enim quæ secundum rem distincta sunt, potest intellectus conjungere, et uno nomine nominare.

AD UNDECIMUM dicendum, quod habitus ille inclinans ad malum innatus pertinet ad inferiorem partem animæ, quæ corpori conjungitur: habitus autem naturaliter inclinans ad bonum pertinet ad superiorem partem animæ: et ideo hi duo contrarii habitus non sunt ejusdem secundum idem.

AD DUODECIMUM dicendum, quod habitus cum potentia sufficit ad actum qui est illius habitus. Actus autem hujus habitus naturalis, quem synderesis nominat, est remurmurare malo et inclinare in bonum: et ideo ad hunc actum homo naturaliter potest. Non autem sequitur ex hoc quod in opus meritorium homo ex puris naturalibus possit; hoc enim naturali facultati imputare solummodo, Pelagianæ impietatis est.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod synderesis secundum quod potentiam nominat, magis videtur nominare potentiam passivam quam activam: non enim distinguitur potentia activa a passiva ex hoc quod habet operationem: quia, cum cujuslibet potentie animæ tam activæ quam passivæ sit operatio aliqua, quælibet potentia animæ esset activa. Cognoscitur autem eorum distinctio per comparationem potentie ad objectum. Si enim objectum se habeat ad potentiam ut patiens et transmutatum, sic erit potentia activa; si autem e converso se habet ut agens et movens, sic erit potentia passiva; et inde est quod omnes potentie vegetabilis animæ sunt activæ, quia alimentum transmutatur per potentiam animæ tam in nutriendo quam in generando; sed potentie sensitivæ omnes sunt passivæ, quia per sensibilia objecta moventur, et fiunt in actu. Circa intellectum vero aliqua potentia est activa, aliqua passiva; eo quod per intellectum intelligibile in potentia fit intelligibile actu, quod est intellectus agentis; et sic intellectus agens est potentia activa. Ipsum etiam intelligibile in actu facit intellectum in potentia esse intellectum in actu; et sic intellectus possibilis erit potentia passiva. Non autem ponitur quod intellectus agens sit subjectum habituum, sed magis possibilis: unde ipsa potentia quæ habitui naturali subjicitur, magis videtur esse potentia passiva quam activa. Dato autem quod sit activa potentia, ulterius non recte proceditur: non enim sunt in anima duæ formæ, sed una tantum, quæ est ejus essentia; quia per essentiam suam spiritus est, et per essentiam suam forma corporis est, non per aliquid superadditum. Unde ratio superior et inferior don fundantur super duas formas, sed super unam (1) essentiam animæ. Nec etiam verum est quod ratio inferior fundetur supra essentiam animæ secundum illam habitudinem quæ est forma corporis; sic enim fundantur in essentia animæ solum illæ vires quæ sunt organis affixæ, qualis non est ratio inferior. Dato etiam quod illa potentia quam nominat synderesis, sit idem quod ratio superior vel inferior; nihil prohibet nomine rationis nominari illam potentiam absolute, nomine

(1) *Al.* sed per unam.

autem synderesis nominari eandem cum habitu sibi inhærente.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod actus cognitionis non præexigit ad potentiam vel habitum synderesis, sed ad actum ipsius. Unde per hoc non excluditur quin habitus synderesis sit innatus.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod judicium est duplex: in universali, et hoc pertinet ad synderesim; et in particulari operabili, et hoc est judicium electionis; et hoc pertinet ad liberum arbitrium.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod compositio philosophica (1) et naturalis est multiplex. Est enim compositio mixti ex elementis; et in hac compositione loquitur Philosophus quod oportet formam mixti esse aliam omnino ab ipsis elementis. Est etiam compositio formæ substantialis et materiæ, ex qua resultat tertium, scilicet forma speciei: quæ quidem non est aliud omnino a materia et forma, sed se habet ad eas ut totum ad partes. Est etiam compositio subjecti et accidentis, in qua non resultat aliquid tertium ex utroque; et talis est compositio potentie et habitus.

ARTICULUS II. — *Utrum synderesis possit peccare.*

Secundo quæritur, utrum synderesis possit peccare; et videtur quod sic. Quia dicitur in Glossa Ezech., I (ordin. super illud: *In quatuor partibus*, et sumitur ex Hieron.), de synderesi: *Hanc interdum præcipituri videmus*. Sed præcipitatio in operabilibus nihil aliud est quam peccatum. Ergo, etc.

2. Item, cum peccare non sit habitus, proprie loquendo, nec potentie, sed hominis, quia actus sunt singularium; dicitur tamen aliquis habitus vel potentia peccare, secundum quod per actum alicujus potentie vel habitus homo inducitur ad peccandum. Sed per actum synderesis homo inducitur ad peccandum quandoque: quia dicitur Joan., XXI, 2: *Venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo*; et sic ad occisionem Apostolorum aliqui inclinabantur ex hoc arbitrio quod judicabant esse obsequendum Deo, quod ad synderesim pertinet. Ergo, etc.

3. Item, Hierem., II, 16, dicitur: *Filii Memphis et Thameos constupraverunt te usque ad verticem*. Vertex autem est superior pars animæ; ut dicit Glossa (ordin. ex Augustino, XII de Trin., cap. XII), super illud Psal. VII, 17: *In verticem ipsius iniquitas ejus descendit*; et sic ad synderesim pertinet, quæ est supremum in anima. Ergo synderesis a demonibus constupratur.

4. Item, potentia rationalis se habet ad opposita, secundum

(1) *Fortè physica.*

Philosophum. Sed synderesis est potentia rationalis. Ergo se habebit ad opposita : ergo potest bonum facere, et peccare.

5. Item, contraria nata sunt flori circa idem. Sed virtus et peccatum sunt contraria. Cum igitur in synderesi sit actus virtutis, quia instigat ad bonum; etiam erit in ipsa actus peccati.

6. Item, sicut se habet habitus principiorum in speculativis, ita synderesis in operativis. Sed omnis operatio rationis speculativæ ex principiis oritur. Ergo omnis operatio practicæ rationis ex synderesi initium sumit : ergo sicut synderesi attribuitur operatio rationis practicæ quæ est secundum virtutem, ita attribuetur ei operatio rationis quæ est secundum peccatum.

7. Item, pena respondet culpe. Sed tota anima punitur in damnatis, etiam synderesis. Ergo et ipsa peccat.

Sed contra, bonum potest esse magis purum quam malum : quia aliquid bonum est cui nihil admiscetur de malo; nihil autem adeo est malum, quod non habet aliquid de bono admixtum. Sed in nobis est aliquid quod semper inclinatur ad malum, scilicet fomes. Ergo et aliquid erit quod semper inclinatur ad bonum. Hoc autem non videtur esse nisi synderesis. Ergo, etc.

Item, quod naturaliter inest, semper inest. Sed naturale est synderesi quod remurmurat malo. Ergo ipsa nunquam in malum consentit; ergo non peccat.

Respondeo dicendum, quod natura in omnibus suis operibus bonum intendit, et conservationem eorum quæ per operationem naturæ fiunt; et ideo in omnibus naturæ operibus semper principia sunt permanentia et immutabilia, et rectitudinem conservantia : principia enim manere oportet, ut dicitur in I Phys. Non enim posset esse aliqua firmitas vel certitudo in his quæ sunt a principiis, nisi principia essent firmiter stabilia. Et inde est quod omnia mutabilia reducuntur ad aliquid primum immobile : inde est etiam quod omnis specifica cognitio derivatur ab aliqua certissima cognitione, circa quam error esse non potest, quæ est cognitio primorum principiorum universalium, ad quæ omnia illa cognita examinantur, et ex quibus omne verum approbatur, et omne falsum respuitur. In quibus si aliquis error posset accidere, nulla certitudo in tota sequenti cognitione inveniretur. Unde et in operibus humanis, ad hoc quod in eis aliqua rectitudo esse possit, oportet esse aliquod principium permanens, quod rectitudinem immutabilem habeat, ad quod omnia opera examinantur; ita quod illud principium permanens omni malo resistat, et omni bono assentiat. Et hoc est synderesis, cuius officium est remurmurare malo, et inclinare ad bonum; et ideo concedimus quod in ea non possit esse peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod synderesis nunquam precipitatur in universali; sed in ipsa applicatione universalis principii ad aliquid particulare potest accidere error, propter imperfectam vel falsam deductionem, vel alicujus falsi assumptio-

nem; et ideo non dixit simpliciter quod precipitatur synderesis; sed quod conscientia precipitatur; quæ universale iudicium synderesis ad particularia opera applicat.

Ad secundum dicendum, quod quando in aliquo syllogismo conclusio falsa inducitur ex duabus propositionibus quarum una est vera et alia falsa, peccatum conclusionis non attribuitur vere, sed falsæ. Et ideo in illo arbitrio quo occisores Apostolorum arbitrabantur se obsequium præstare Deo, peccatum non proveniebat ex universali iudicio synderesis, quod est Deo obsequendum, sed ex falso iudicio superioris rationis, quod arbitratur occisionem Apostolorum esse beneplacitam Deo; et ideo non oportet concedere quod per actum synderesis inclinarentur ad peccatum.

Ad tertium dicendum, quod sicut vertex corporis est suprema pars corporis, ita vertex animæ est suprema pars animæ; unde secundum diversas distinctiones partium animæ vertex diversimode accipitur. Considerando vel distinguendo enim partem intellectivam a sensitiva, tota intellectiva pars animæ vertex dici potest: ulterius distinguendo intellectivam partem in rationem superiorem et inferiorem, ratio superior dicitur vertex: ulterius distinguendo rationem in naturale iudicium et rationis deliberationem, naturale iudicium dicitur esse vertex. Cum igitur anima dicitur usque ad verticem constuprari, intelligitur secundum quod vertex nominat superiorem rationem, non autem prout nominat synderesim.

Ad quartum dicendum, quod potentia rationalis, quæ de se se habet ad opposita, per habitum quandoque determinatur ad unum; et maxime si sit habitus completus. Synderesis autem non nominat potentiam rationalem absolute, sed perfectam per habitum certissimum.

Ad quintum dicendum, quod actus synderesis non est actus virtutis simpliciter, sed præambulum ad actum virtutis, sicut naturalia sunt præambula virtutibus gratuitis et acquisitis.

Ad sextum dicendum, quod sicut in speculativis ratio falsa, quamvis originem sumat a principiis, non tamen a principiis primis falsitatem habet, sed ex malo usu principiorum; ita etiam in operativis accidit.

Ad septimum dicendum, quod Augustinus, XII de Trinit., ostendit hoc argumentum non valere: dicit enim, quod peccato solius inferioris rationis totus homo damnatur; et hoc ideo quia ad unam partem pertinet utraque ratio, cuius est proprium peccare. Et ideo pena directe respondet personæ, et non potentie, nisi inquantum potentia est personæ: pro peccato enim quod homo una sui parte commisit, ipsa persona hominis penam meretur quantum ad omnia quæ in persona continentur. Unde et in iudicio seculari, pro homicidio, quod homo manu committit, non sola manus punitur.

ARTICULUS III. — *Utrum synderesis in aliquo extinguatur.*

Tertio quæritur, utrum synderesis in aliquo extinguatur; et videtur quod sic. Psalm. LI, 2: *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt.* Glossa: *Corrupti, omni lumine rationis privati.* Sed lumen synderesis est lumen rationis. Ergo lumen synderesis in aliquibus extinguatur.

2. Item, infideles non habent aliquem remorsum conscientie de sua infidelitate. Infidelitas autem peccatum est. Cum igitur officium synderesis sit remurmurare peccato, videtur quod in eis ipsa sit extincta.

3. Item, per Philosophum, VII Ethic., ille qui habet habitum vitii, est corruptus circa principia operabilium. Sed principia operabilium pertinent ad synderesim. Ergo in habente habitum vitii alicujus extinguatur.

4. Item, Proverb., XVIII, 3: *Impius cum in profundum venerit, contemnit:* quod cum accedit, synderesis locum suum non tenet, ut dicit Hieronymus in Glossa Ezech., II (super illud, *In quatuor partibus*). Ergo in aliquibus extinguatur.

5. Item, in beatis amovetur omnis inclinatio ad malum. Ergo per contrarium et in damnatis omnis inclinatio ad bonum. Sed synderesis inclinatur ad bonum. Ergo, etc.

Sed contra, Isaïæ, ult., 24: *Vermis eorum non morietur;* et exponitur de verme conscientie, secundum Augustinum, qui est remorsus conscientie. Sed remorsus conscientie causatur ex hoc quod synderesis remurmurat malo. Ergo synderesis non extinguatur.

Item, in peccatis profundissimum tenet locum desperatio, quæ est peccatum in Spiritu sancto. Sed etiam in desperatis synderesis non extinguatur, ut patet per Hieronymum in Glossa Ezech., I, ut sup., ubi dicit, quod nec in Cain est extincta, quem tamen constat desperatum fuisse, per hoc quod dicitur, Genes., IV, 13: *Major est iniquitas mea quam ut veniam merear.*

Respondeo dicendum, quod synderesim extingui, intelligi potest dupliciter. Uno modo quantum ad ipsum lumen habituale; et sic impossibile est quod synderesis extinguatur: sicut impossibile est quod anima hominis privetur lumine intellectus agentis, per quod principia prima in speculativis et operativis nobis innotescunt; hoc enim lumen est de natura ipsius anime, cum per hoc sit intellectualis; de quo lumine dicitur in Psalm., IV, 7: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine,* quod scilicet nobis bona ostendit; hæc enim erat responsio ad id quod dixerat: *Quis ostendit nobis bona?* Alio modo quantum ad actum; et hoc dupliciter. Uno modo ut dicatur actus synderesis extingui, in quantum actus ejus omnino intercipitur; et sic contingit actum synderesis extingui et in non habentibus usum liberi arbitrii, nec alicujus usum rationis: et hoc propter impedimentum

proveniens ex læsione organorum corporalium, a quibus ratio nostra accipere indiget. Alio modo per hoc quod actus synderesis ad contrarium deflectatur; et sic impossibile est in universali judicium synderesis extingui; in particulari vero operabili extinguitur quodcumque peccatur in eligendo; vis enim concupiscentiæ vel alterius passionis ita rationem absorbet, ut in eligendo synderesis universale judicium ad particularem actum non applicet. Sed hoc non extinguit synderesim simpliciter, sed secundum quid. Unde simpliciter loquendo, concedimus quod synderesis nunquam extinguatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicuntur aliqui peccatores omni lumine rationis privati quantum ad actum electionis, in qua ratio errat, propter hoc quod absorbetur ab aliqua passione, vel deprimitur ab aliquo habitu, ut lumen synderesis non sequatur in eligendo.

AD SECUNDUM dicendum, quod in hæreticis non remurmurat conscientia eorum infidelitatis, propter errorem qui est in ratione eorum superiori, ex quo contingit quod judicium synderesis huic particulari non applicetur. In universali enim judicium synderesis in eis manet; judicant enim malum esse non credere his quæ a Deo dicuntur; in hoc autem errant secundum superiorum rationem, quia non credunt hoc esse a Deo dictum.

AD TERTIUM dicendum, quod ille qui habet habitum alicujus vitii, est quidem corruptus circa principia operabilium, non quidem in universali, sed in particulari operabili; in quantum scilicet per habitum vitii deprimitur ratio, ne universale judicium ad ejus particulare operabile applicet in eligendo; et per hunc modum impius in profundum peccatorum veniens contemnere dicitur.

Et sic patet solutio AD QUARTUM.

AD QUINTUM dicendum, quod malum est præter naturam, et ideo nihil prohibet inclinationem ad malum a beatis removeri; sed bonum et inclinatio ad bonum consequitur ipsam naturam; unde natura manente non potest inclinatio ad bonum tolli etiam a damnatis.

QUÆSTIO XVII

DE CONSCIENTIA

(In quinque articulos divisa.)

Primo, utrum conscientia sit potentia, vel habitus, vel actus; 2° utrum conscientia possit errare; 3° utrum conscientia liget; 4° utrum conscientia erronea liget; 5° utrum conscientia in indifferentibus plus liget vel minus quam præceptum prælati.